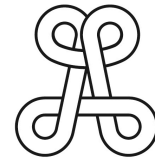

RIKTIG RESTAURERING AKERSHUS FOLLO

AKERSHUSMUSEET

**Referat fra WS 10, del 1.
Malararbeider
20 april 2012, Follo Museum**

Drøbak, 4 mai 2012.

Kurset i malerarbeider har vi valgt å dele opp i tre enkeltdager, fordelt med en dag i april, mai og juni. Teoridelen av kurset holdes i bygningsvernssenteret og den praktiske delen gjøres på "Korsegården", som er en laftet trebygning fra 1720 ved Follo Museum. Kurslærer er malermester Ole Andreas Kalveness. "Korsegården" er kledd med tømmermannspanel og har original panel på to vegger. Huset ble flyttet til Follo Museum tidlig på 1980-tallet og har blitt malt to ganger. Huset har tofargeskala. Veggene har en guloker farge og vinduer, vannbrett og vindskier er brune. Fargeprøver har blitt tatt.

Maling av bygninger startet man med samtidig med panelarkitekturen på 1600-tallet. Handel og påvirkninger fra Europa har gjort at våre kystnære strøk tidlig fikk føle varierende moter og stilretninger. Hele vårt område hadde stor handel med trelast i et par hundre år, og tilbake fikk vi nye eksotiske varer, materialer, glass, produkter til maling og de nyeste strømninger i Europa.

Oppgangssager med vannkraft for mekanisk saging av bord

ble bygget i Moss ca 1504 og i Gjersjøvassdraget i Oppegård i 1529. Etterhvert kom det sager der det var vann nok i elvene. Spor etter håndsaging kan sees fra ca år 1700, men ikke i stort omfang i vårt område.

Bord hugget av kløyvde tømmerstokker var vanlig på tak tidligere og vi regner at sagde trepaneler først ble brukt som taktro. Bord brukt på husvegger ble vanligere utover 1600-tallet. Først på de store gods og gårder, senere på småhus. Det er mange eksempler på at bakveggen på huset sto som bar umalt tømmervegg, mens de synlige fasader fikk kledning, som etterhvert ble malt.

Hva er maling og hvorfor maler vi?

Maling kan være så mangt og ha svært forskjellig innhold og konsistens etter hva den skal benyttes til. Moderne malinger er en kjemisk mix hvor mange egenskaper er tatt hensyn til,

som bl.a. fargestabilitet, holdbarhet, glans, elastisitet, strykbarhet, dekkevne, heft og miljøkrav. Vi skal i hovedsak se på og bruke linoljemaling, som har lange tradisjoner, men som nesten ble helt borte i 1960-90 årene. Hurigtørrende alkydoljemalinger tok over markedet. Fram til ca 1960 var det vanlig at malerne lagde linoljemalingen på byggeplass eller på eget verksted. Linoljemaling har etter 1990 fått en renessanse.

Linoljemalingen består i hovedsak av kokt linolje og fargepigmenter, som kan være naturpigmenter, biprodukter fra industri eller kjemisk framstilt. Malingen beskytter trepanelen mot vær og vind og mot UV-stråling, slik at ikke ligninet i treet brytes ned. Pigmentene i malingen blir liggende som et sliteskikt utenpå treverket. Maling kan også brukes til å beskytte mot korrosjon (beslag på dører og vinduer, og takrenner og nedløp). Linoljemaling er relativt bra diffusjonsåpen. Vi bruker også maling til å fargesette våre hus og som dekor for å fremheve detaljer (dører og vinduer), og opp igjennom tidene har forskjellige farger vært "motefarger". Noen farger var svært kostbare og ble kun brukt av overklassen.

Det ble laget et program for alle dagene (se vedlegg). Første del av første dag gikk Ole Andreas i gjennom en del grunnleggende temaer som er viktige for forståelsen av malerfaget: Hva er maling og hvorfor maler vi?

Faget er stort og det blir for mye å komme detaljert inn på her, men noen henvisninger vil ligge bakerst i notatet.

Stålbørste med flat bust

På "Korsegården" hadde vi en gjennomgang av tilstanden på vegger og vinduer. Det var veldig malingslitt på den nederste halvmeteren ved bunn av veggen, der takvann og søle hadde sprutet opp fra bakken. Takrenner ble montert høsten 2011. Vann fra takdrypp kan forårsake store sopp- og råteskader på panel og sviller. Vannbrettene over og under vinduene var også nesten fri for maling. Det var relativt lite svartesopp. Det kan komme av at linoljemalingen har ofret seg, slik at soppen ikke får feste. Vi hadde gjennomgang av børsting og skraping og av hvilket verktøy som er best til de forskjellige oppgavene. Stålbørster med flat bust (se bilde) er å anbefale, da disse er som små skraper og de går ikke så dypt ned mellom årringene i treverket. Vi brukte to typer, en flat børste og en litt buet type. Begge børstetypene ble festet på skaft, slik at man kan bruke hele kroppen ved børsting av veggflater. Det er meget viktig at man bruker verktøy på en slik måte at man ikke får belastningsskader.

Det ble også demonstrert skraper av forskjellige typer. Her er det viktig at hjørnene er litt avrundet, slik at det ikke oppstår dype skår fra skrapens hjørner. Til paneler og listverk med høvlede profiler kan man slippe til en egen profilskraper. Trekantskraper er et godt utgangspunkt for slik tilsliping. Utføres på benkesliper og med jernfiler. **Skraper skal være skarpe og bør dras over med fil ganske ofte. Ha filen i nærheten!**

Skrap det som er løst. Mye gammel maling sitter svært godt (zinkhvitt blir steinhard) og det er ikke behov for fjerning. Gamle malingslag blir som et topografisk kart og gir fasaden alderens patina. Fra et antikvarisk standpunkt er det viktig at det er steder på huset som har mange malingslag. Dette forteller husets historiske fargesetting.

Veggene ble skrapet og børstet, og arbeidet ble av og til stanset underveis, for å gi informasjon om bruk av verktøy og utstyr. Det ble bl.a. demonstrert bruk av infrarød stråleovn (IR-ovn) og varmpistol til malingfjerning. IR-ovnen kan benyttes som store plater eller som mindre håndholdte apparater. Den er skånsom med underlaget, men fjerner alle historiske spor. Varmepistol kan være farlig i bruk der det er sprekker i panel eller ved vinduer. Den kan bli 600 grader varm og blåse gnister inn i veggen, som kan forårsake brann. Det ble også nevnt forskjellige kjemiske malingsfjernere.

Etter skrapingen holdt Ole Andreas et foredrag med demonstrasjon av vasking av husveggen. Ved bruk av alkalisk vaskemiddel som f.eks "Kraftvask", vil malingsoverflaten løse seg opp litt. Siden vi hadde stillasjer oppe vasket vi en etasjehøyde av gangen, med begynnelse nede. Vaskemiddelet ble sprøytet rikelig på med pumpedusj, og etter noen minutter ble veggen skrubbet med en stiv plastikkbørste med ca 6-7 cm bust. Denne kan brukes for hånd eller monteres på skaft. Deretter ble det vaskede område skylt og skrubbet godt, slik at

vaskemiddel, skitt og malingrester ble borte. Det er meget viktig at det brukes børste samtidig med skyllingen, fordi det ellers vil være en tynn film igjen på overflaten. Vi brukte haveslange med kaldt vann fra utekran, og det fungerte bra. Det ble også demonstrert en varmtvanns høytrykksvasker, som har høyt vannforbruk og moderat trykk. Varmtvann vil øke effektiviteten av vaskingen, men børsting er fremdeles svært viktig. Etter at vi hadde vasket oss til topps av veggen, ble hele veggen grundig skylt. Veggen må så bli helt tørr (avhengig av været, men minst tre dagers tørk) før man kan sprøyte veggen med sopp og algedreper. Dette ble gjort av ansatte ved Follo Museum.

Vi gjennomførte også vaskeprøver på "Skolestua", gamle Holstad skole, som hadde mye svertesopp pga. mye vegetasjon som hadde stått nært huset inntil i fjor høst.

Riktig Restaurering Akershus-RRA, v/ Follo Museum, Belsjøveien 17, 1440 Drøbak. Mobil: 48073153

Etter å ha dusjet på kraftvask og latt den stå noen minutter for å virke, var det helt nødvendig å bruke slipepadder og vaskebørster sammen med vannspyling. Om man bare spyles vil det være igjen en tynn skittfilm på veggen. Den må vekk for at det nye malingslaget skal få godt feste. (Hvis man bare spyles bilen, vil man se at det ligger en film igjen, som må fjernes med en svamp). Mekanisk vask er altså helt nødvendig!

Kursets første del ble vel gjennomført med en del teori og mye praktisk arbeid. Grunnlaget for de neste dagskursene er lagt! Den varme maten som ble servert fra Follo Museums kjøkken var meget velsmakende!

Deltagere: Helge Mørk, Thor-Egil Wiklem Jensen, Piet Jensen, Øyvind Botner Adrian Holthe, Martin Haug Nilsen, Geir Smedsrud og Ole Christian Wold.
Fra Akershusmuseet avd. Fetsund Lenser: Bjørn Sandbakken.

Fra Follo Museums venner: Jan-Erik Holter og Halvor Glenne.

Per-Willy Færgestad
Prosjektleder RRA
Mobil: 48073153

“Skolestua” før og etter vask.

Faktaark om svertesopp:
www.riksantikvaren.no/filestore/3.9.14.Linolje2.pdf